

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ= ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΑΛΛΑ ΤΟ ΠΙΟ ΑΠΑΙΤΗΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Σοφότατα, οι Αρχαίοι Πρόγονοί μας είχαν επισημάνει ότι ο άνθρωπος είναι «**πολιτικό**», δηλαδή **κοινωνικό ον**, άλλως θεωρείτο «**ιδιώτης**» (idiot). Τον μονήρη βίο αντέχουν μόνον οι θεοί και τα ζώα. Ο άνθρωπος, μόνον κατά φαντασία μπορεί να θεωρήσει τον εαυτό του ως θεό! Εύκολα οδεύει προς τη ζωώδη συμπεριφορά. Μόνον η **Παιδεία** καλλιεργεί την **ανθρωπινότητά του**, ως κορυφή των έμβιων όντων.

Η σημερινή δημοκρατική κοινωνία έχει χαοτικό-μαζικό χαρακτήρα. Παρά τα συστήματα που έχουν θεσμοθετηθεί για την εύρυθμη λειτουργία της, κατά βάση, πρυτανεύει το **ατομικό συμφέρον** έναντι του γενικού. Σε ένα χαοτικό σύστημα, όλα συνδέονται με όλα μέσω αρνητικής και θετικής ανάδρασης! Ένα γεγονός ελάχιστης σημασίας ασκεί επιρροή! Στις μικρές κοινωνίες (οικογένειες, φυλές), η δύναμη έχει κύρια σημασία, γιατί κάθε άτομο ασκεί άμεσα μεγάλη επιρροή. Στις μεγάλες κοινωνίες, όμως, η επιρροή του απλού ανθρώπου θεωρείται μηδαμινή. Οι υγιείς κοινωνίες προσπαθούν να πετύχουν τη σταθερότητα του συνόλου με την εξισορρόπηση της **ελευθερίας και της δημιουργικότητας** του ατόμου. Οι **αρχαιοελληνικές Πόλεις-Κράτη** υπήρξαν ένα **εξαιρετικό και μοναδικό παράδειγμα εξισορρόπησης. Λειτουργήσαν καλά για τους ελεύθερους πολίτες** (χωρίς, όμως, τη συμμετοχή των γυναικών και των σκλάβων).

Οι σημερινοί δημοκρατικοί ηγέτες πρέπει να έχουν τη δύναμη να πείθουν παρά να φοβίζουν! Η δύναμη συνοχής της δημοκρατικής κοινωνίας **αναδύεται από την καλλιέργεια των αξιών της**. Στην εποχή μας **οι αξίες μας** έχουν ουσιαστικά παρακμάσει μπροστά στην αξία της δύναμης με συνέπεια να κυριαρχούν ψυχωτικές καταστάσεις σχετικά με τη δύναμη: **του χρήματος, της πολιτικής, της προβολής...** Αυτή η ψύχωση προκαλεί το σύμπτωμα της **αίσθησης δικής μας αδυναμίας**.! Και η επωδός είναι «**γίνε και εσύ ισχυρός**»!

Και όμως, στις μαζικές (χαοτικές) κοινωνίες δημιουργούνται ειδικές συνθήκες, από τις οποίες αναδύεται αυτό που ονομάζεται «**δύναμη της αδυναμίας**». Αναπτύσσονται άπειρες δυνατότητες για συνεργασία και αυτοματισμό. Σχηματίζονται άπειροι μικροί βρόχοι που αναπτύσσονται σε μεγαλύτερους, που ονομάζονται «**οριακοί κύκλοι**». Η κοινωνία μας, ως εάν «**συνονθύλευμα**», δεν έχει ουσιαστική συνοχή και είναι επιρρεπής σε κλειστούς οριακούς κύκλους. Οι συσπειρώσεις, ως κλειστές ομάδες προκαλούν απομόνωση. Ο πιο επώδυνος κλειστός κύκλος είναι να «**οχυρωθεί**» κανείς στον εαυτό του, που οδηγεί στην κατάθλιψη. Στον κλειστό οριακό κύκλο (σύστημα), συνήθως, το κάθε μέλος χάνει ένα τεράστιο μέρος από το μεγαλύτερο αγαθό την ελευθερία του! Πιο αδύναμος νιώθει εκείνος που επιδιώκει να αποκτήσει μεγαλύτερη επιρροή. Οι κλειστοί οριακοί κύκλοι συνήθως εκφυλίζονται ή περιθωριοποιούνται, καθόσον η κακή συνέργεια στηρίζεται σε μονολιθική ιδιοσυστασία. Αντίθετα, οι **ανοικτοί οριακοί κύκλοι** λειτουργούν με υγιή συνέργεια μέσα σε δημιουργικό περιβάλλον. Τότε αναδύεται η **κοινή δύναμη σύνθετης επίδρασης**. Η **υγιής κοινωνία είναι ένας ανοιχτός οριακός κύκλος**, που κρατιέται σε συνοχή από **ήπιες αρετές**: Την κοινή **εμπιστοσύνη**, τον **σεβασμό** και το **συναίσθημα του συνανήκειν**. Προσέτι ασήμαντα χαρακτηριστικά παίζουν βασικότατο ρόλο: φιλοφρονήσεις, εξυπηρετήσεις, φροντίδα, **ένα χαμόγελο**, ένας **χαιρετισμός στο δρόμο**. Αυτά τα **απλά χαρακτηριστικά** που θεωρούνται επουσιώδη είναι σημαντικότερα! **Ονομάζονται «φατικός λόγος»** (Μαλινόβσκι) ή «**φατική επικοινωνία**». Συμβάλλουν τα μέγιστα στη συνοχή της κοινωνίας! **Τότε αναδύεται η θετική σύνθετη επίδραση**.

Σύνθετη επίδραση είναι εκείνη που ασκεί ο καθένας μας για καλό ή κακό, ανάλογα του τι είμαστε. Η στάση και η υπόστασή μας ασκούν ευεργετική ή επιβλαβή επιρροή και τελικά διαμορφώνουν τη γενική ατμόσφαιρα, που αναπνέουμε όλοι μας. Φυσικά η

προσωπική μας δύναμη δεν μπορεί να είναι προβλέψιμη. Το βέβαιο είναι ότι αποπνέουμε **θετική επίδραση, όταν συντρέχουν αρμονικά η προσέγγιση της αλήθειας, η αγνότητα του κάλλους και η επιδίωξη του ευρύτερου αγαθού.** Η αλήθεια προσεγγίζεται καλύτερα με **ειλικρινή δημιουργικό διάλογο** με το διπλανό μας. Ο κατάλληλος χρόνος αλλά και ο τρόπος έκφρασης συμβάλλουν τα μέγιστα στην **ευμένεια** και **το γενικό αγαθό** υπερτερεί πάντα του ατομικού. Ένα αγνό **χαμόγελο** ή μια **καλή κουβέντα** μάς ανεβάζουν ψυχολογικά, και **προπαντός δημιουργικά.** Τότε το **σύστημα κρατιέται ανοιχτό και αυτοοργανώνεται. Τότε αναδύονται το γνήσιο ενδιαφέρον και η καλή πίστη.**

Η θετική επίδρασή μας προαπαιτεί **ταπεινοφροσύνη.** Είναι μια ταπεινή ισχύς, αλλά όταν συμπέσει με την **ευμένεια του αληθινού γενικού καλού,** καθίσταται απόλυτα καθοριστική! Συνιστά την ουσιαστική **«δύναμη της αδυναμίας».** Η ζωή της ανθρωπότητας είναι γεμάτη από ατομικά παραδείγματα, που οδήγησαν σε βασικές αλλαγές στη ζωή λαών. **Τότε ακμάζει η ζωή!** Όχι με πνεύμα άγονης αντιπαράθεσης, που απαιτεί βία ενάντια στη βία, αλλά με το **πνεύμα της δημιουργικότητας στις κατάλληλες συνθήκες της στιγμής.** Η δημιουργική ανταπόκριση είναι πάντοτε η καλύτερη λύση, γιατί είναι η πιο αληθινή ευγενική και ήρεμη αντιμετώπιση της βαρβαρότητας. Ίσως να μη μάθουμε ποτέ εάν και πότε η επιρροή μας θα έχει κάποιο αποτέλεσμα! Αρκεί να ενεργούμε με βάση την αλήθεια, την ευαισθησία και γνώμονα το γενικό καλό. Τότε νιώθουμε μια πλήρωση, γιατί εκτελούμε το **καθήκον μας!** Καμία αλλαγή, βέβαια, δεν γίνεται από ένα μόνον άτομο, όση ισχύ και εάν κατέχει, αλλά από την ανάδραση της αλλαγής μέσα σε ένα κρίσιμο μέγεθος του λαού. Ένα μικροσκοπικό έργο μπορεί να γίνει η αφορμή ενός **θαυμάσιου έργου,** που δεν μπορεί να πετύχει κανένα **ανδραγάθημα.**

Η **κοινωνική συνείδηση** (νοοτροπία) είναι **ένα ανοικτό σύστημα.** Σχηματίζεται από τη γλώσσα, τις κοινωνικές σχέσεις μας, και όλες τις καθημερινές αλληλοεπιδράσεις μας. Επηρεάζουμε με τη στάση μας, τα λόγια μας και τις πράξεις μας τα παιδιά μας, την οικογένειά μας, τους φίλους μας... Δεν υπάρχει συγκεκριμένη στρατηγική προσανατολισμού της ανθρώπινης φύσεως. Στον μαζικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας κάθε μικρή ομάδα ανθρώπων, ακόμη και ένα απλό άτομο μπορεί να ασκήσει βαθιά και σύνθετη δημιουργική επίδραση. **Ο καθένας μας το μπορεί!!** Αυτό εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό **από εμάς τους ίδιους.** Από την προετοιμασία μας για να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες που θα συναντήσουμε, οπωσδήποτε, στη ζωή μας. Η πιο αποδοτική και δημιουργική προετοιμασία γίνεται με **την ολιστική παιδεία,** που αποβλέπει στην καλλιέργεια ενός πλήρους ολογράμματος αρετών. **«Η Παιδεία πάντα τα αγαθά φέρει»!** (Σωκράτης).

Η **Δημοκρατία απαιτεί κοινωνική συναίνεση,** που είναι εφικτή μόνον μέσα στα όρια της χρυσής τομής. Εξαρτάται από εμάς το εάν θα κατορθώσουμε να αποκτήσουμε την αρετή της μεσότητας και να βαδίσουμε με αυτόν τον **χρυσό κανόνα.** Τότε θα γίνουμε καλύτεροι πολίτες και θα δημιουργήσουμε πιο ωραίες οικογένειες και Πατρίδα που θα είναι σεβαστή από όλους. Ο ωραίος Λαός μας, δυστυχώς, έχει ως πιο σοβαρό εχθρό, τη χρόνια καρκινογόνο διχόνοια, η οποία τροφοδοτεί την ανάπτυξη **κλειστών οριακών κύκλων.** Οφείλουμε να έχουμε, ως πρώτιστο **πρόταγμα τη χρυσή τομή.** Με απλά λόγια να είμαστε υποχρεωμένοι να συμφιλιοθούμε μέσα στις αντιθέσεις μας. Να μάθουμε: **Να θεωρούμε τον διπλανό μας, ως ισότιμο συνεργάτη. Στον διάλογο να δεχόμαστε το μερτικό της ευθύνης μας.** Ορθότατα καταργήθηκαν οι αυθεντίες, **αλλά οφείλουμε να μη θεωρούμε τον εαυτό μας ως αυθεντία.** Αυτό **σημαίνει ταπεινοφροσύνη.** Δύσκολο!

Δεν έχουμε δυστυχώς άλλη επιλογή. Οφείλουμε να **συνεννοηθούμε και να ενώσουμε τις δυνάμεις μας. Να αποκτήσουμε δύναμη πειθούς και όχι οργή επιβολής.** Μιλάμε για το ανθρώπινο είδος (γένος), μέσα στο οποίο ζούμε όλα τα ανθρώπινα όντα και τα

οποία σχηματίζουν τις άπειρες ανθρώπινες κοινωνίες. Ένα ασύλληπτο **πλέγμα σχέσεων** όχι μόνον μέσα στον χώρο που ζούμε, τον Πλανήτη Γη, αλλά και στον χρόνο, καθόσον τα άτομα δεν είναι απλά προϊόντα αναπαραγωγικής διαδικασίας, **αλλά συγχρόνως σε κάθε γενιά χρειάζεται να αναπαραχθεί η διαδικασία ανθρωποποίησης**. Από τις **αλληλοεπιδράσεις ανάμεσα στα άτομα δημιουργείται η κοινωνία**, η οποία αναδρά με τα άτομα, οπότε αναδύεται ο **πολιτισμός** από τις αλληλοεπιδράσεις, που με τη **σειρά του επιδρά στα άτομα και την κοινωνία**. Έτσι δημιουργείται το απόλυτο πλέγμα: **άτομο - κοινωνία - ανθρώπινο είδος**, στο οποίο **κανένας δεν μπορεί να γίνει ο απόλυτος παράγοντας**.

Αποτιμήσεις: Μόνον η **αρμονική αναλογία** μπορεί να δώσει τα καλύτερα αποτελέσματα. Το **ανθρώπινο είδος** νοείται, όταν υπάρχει **ατομική αυτονομία** με παράλληλη **κοινωνική συμμετοχή** και **υπαγωγή**, άλλως δεν αναδύεται η βασική **κοινή συνείδηση**, που συγκρατεί το όλον, ως μία ουσιαστική **ανθρωπο-ηθική στάση ζωής των ατόμων**. Το **άτομο και η κοινωνία υπάρχουν αμοιβαία**. Ο άνθρωπος είναι «πολιτικό ον». Η δημοκρατία επιτρέπει την **πλούσια και πολύπλοκη σχέση άτομο-κοινωνία**, όπου τα **άτομα μπορούν να αλληλοβοηθούνται, αλληλο-αναπτύσσονται, αλληλορυθμίζονται και αλληλο-ελέγχονται**. Αυτή η απαραίτητη ανθρώπινη σχέση **συνιστά αξία** και προϋποθέτει **ενσυνείδητη ηθική βούληση** για καταβολή **ολιστικής προσπάθειας για πράξη**, γι' αυτό **συνιστά ηθική αρετή** για όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Η ανθρωποηθική προϋποθέτει την **ενσυνείδητη απόφαση**, ότι είμαστε μέλη μιας ανθρώπινης κοινωνίας, που ανήκει στο ευρύτερο ανθρώπινο είδος, άρα οφείλουμε να καλλιεργούμε διαρκώς την **ειδοποιό διαφορά μας** από τα άλλα έμβια όντα, την **ανθρωπινότητά μας με προσωπική μας ευθύνη**. Να εντοπίζουμε τις αντινομίες, αλλά και να τις γεφυρώνουμε για **μια υπέρτερη ανθρώπινη ζωή για τους επιγόνους μας**. Ήτοι απαιτείται προσπάθεια για **τον εξανθρωπισμό της ανθρωπότητας**. Να σεβόμαστε τις διαφορές των άλλων συγχρόνως με την **υποστήριξη της ταυτότητάς μας**. Την ανάπτυξη **ενσυναίσθησης, κατανόησης και αλληλεγγύης** με τους λοιπούς συνανθρώπους μας. Η ανθρωποηθική ενέχει την **ελπίδα** για ολοκλήρωση σε απώτερο βαθμό της ανθρωπινότητας, ως **πλανητικής συνείδησης** και υπηκοότητας. Ενέχει **πόθο και θέληση**, αλλά συνιστά και ένα **στοίχημα ζωής** με αβέβαιο αποτέλεσμα, αλλά οπωσδήποτε απόλυτα αναγκαίο για ένα καλύτερο μέλλον των ανθρώπων. Η **δημοκρατία βασίζεται στον έλεγχο των οργάνων της εξουσίας** από τους εξουσιαζόμενους και έτσι περιορίζει την υποδούλωση που προκαλεί η εξουσία που δεν υπόκειται σε ανάδραση.

Η δημοκρατία είναι κάτι παραπάνω από ένα πολίτευμα. Συνιστά έναν **ζωντανό οργανισμό αναπαραγωγής και ανατροφοδότησης**. Πλήρως **αυτοοργανούμενο**. Είναι η συνεχής αναγέννηση ενός πολύπλοκου και αναδραστικού βρόχου: **πολίτες παράγουν τη δημοκρατία που παράγει πολίτες!**

Αντίθετα από τις δημοκρατικές κοινωνίες, που λειτουργούν χάρη στο αίσθημα **ευθύνης των πολιτών τους**, που εμπνέουν στα άτομα και στις ελευθερίες, που τους προσφέρουν, οι **δεσποτικές ή ολοκληρωτικές κοινωνίες** μετατρέπουν τα άτομα σε απλούς **υπηκόους!** Στη δημοκρατία το άτομο είναι **πολίτης, νομικό πρόσωπο και πρόσωπο ευθύνης**. Εκφράζει τις επιθυμίες και το συμφέρον του, **αλλά από την άλλη πλευρά δείχνει την υπευθυνότητα και αλληλεγγύη στην πολιτεία**. Η δημοκρατία δεν μπορεί να οριστεί με απλό τρόπο. Η **κυριαρχία των πολιτών περιέχει συγχρόνως τον αυτοπεριορισμό της κυριαρχίας αυτής μέσω της υπακοής στους νόμους και της μεταφοράς της εξουσίας της στους εκλεγμένους**. Επίσης η δημοκρατία περιέχει συγχρόνως τον **αυτοπεριορισμό της εξουσίας του κράτους**, μέσω της **διάκρισης των εξουσιών**, την εγγύηση των ατομικών δικαιωμάτων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής.

Η δημοκρατία έχει προφανώς ανάγκη τη συναίνεση της πλειονότητας των πολιτών και το σεβασμό των δημοκρατικών κανόνων. Έχει ανάγκη την καλή πίστη του μεγαλύτερου μέρους των πολιτών στη δημοκρατία. Αλλά ταυτόχρονα με τη συναίνεση! Η δημοκρατία χρειάζεται τον εν μέτρω ανταγωνισμό και τη διαφορετικότητα. Η διαφορετικότητα συνιστά ζωτικής σημασίας χαρακτηριστικό κλειδί λειτουργίας της δημοκρατίας. Διαφορετικότητα των συμφερόντων, καθώς και των ιδεών. Σεβασμός της διαφορετικότητας σημαίνει ότι η δημοκρατία δεν μπορεί να ταυτιστεί με τη δικτατορία της πλειονότητας πάνω στις μειονότητες. Πρέπει να περικλείει το δικαίωμα των μειονοτήτων και όσων διεκδικούν δικαίωμα έκφρασης και ύπαρξης, πάντα μέσα στο πλαίσιο του νόμου λειτουργίας της δημοκρατίας. Όπως, στη Φύση πρέπει να προστατευτεί η βιόσφαιρα με τη διατήρηση της ποικιλότητας, έτσι πρέπει να προστατευτεί και η διαφορετικότητα των πηγών και μέσων ενημέρωσης, πάντα μέσα στα καλώς εννοούμενα μέτρα ηθικής τάξης.

Η δημοκρατία έχει συγχρόνως ανάγκη από αντιθέσεις και συγκρούσεις ιδεών και απόψεων, που δίνουν την ζωτικότητα και την παραγωγικότητα, μέσα, όμως στο πλαίσιο του νόμου, ώστε να μη διαλυθεί ο κοινωνικός ιστός και παύσει να λειτουργεί ο δημοκρατικός θεσμός. Οι εκλογές ορίζουν τον νικητή, ο οποίος σε αντάλλαγμα υποχρεούται να λογοδοτήσει για την εφαρμογή των ιδεών του.

Απαιτώντας συγχρόνως συναίνεση, διαφορετικότητα και σύγκρουση, η δημοκρατία είναι ένα πολύπλοκο σύστημα πολιτικής και πολιτισμικής ζωής, που τρέφεται από την πνευματική αυτονομία των ατόμων, από την ελευθερία γνώμης και έκφρασης, αλλά και από την υπευθυνότητά τους ως πολίτες, πρόσωπα, που τρέφονται πνευματικά από το τρίπτυχο: Ελευθερία-Ισότητα -Αδελφοσύνη, το οποίο, όμως, επειδή ενέχει συγκρουσιακό χαρακτήρα για να γίνει δημιουργικό πρέπει να βιώνει μέσα σε ένα «οικογενειακό» κλίμα συμβίωσης και μέτρου. Τουτέστιν να καλλιεργείται δια της αγωγής η φιλότιμη.

Η δημοκρατία συνιστά ένα πολύπλοκο πολιτικό σύστημα, γιατί ζει από τις πολλαπλότητες, τους συναγωνισμούς και τους ανταγωνισμούς, αλλά παρά ταύτα συγκροτεί μία ζωντανή και ισχυρή κοινότητα. Μια ένωση αρμονίας και δυσαρμονίας. Πάντα λειτουργεί σε ένα κρίσιμο σημείο (χρυσή αναλογία) συσχετισμών. Συνιστά συλλογική αρετή. Είναι μια κορυφή, όπως όλες οι αρετές, γι' αυτό απαιτεί καταβολή συνεχούς και τεράστιας προσπάθειας των μελών της για να κατανικήσουν τις ατομικές αδυναμίες, που αναδύονται κυρίως από το ιδιωτικό και προσωπικό ή κλειστό ομαδικό συμφέρον.

Ακριβώς γι' αυτό θαρρούμε ότι μόνο η ευρεία και ολιστική παιδεία μπορεί να καλλιεργήσει το κοινωνικό περιβάλλον, ώστε να αναπτυχθούν οι δημοκρατικές απαιτήσεις και αντιλήψεις. Τα ήθη και τα έθιμα για κάθε ευαγή προσφορά στο σύνολο και στον εαυτό μας. Αλήθεια, ίσως, να μην υπάρχει υψηλότερη ανθρώπινη πνευματική έμπνευση. Πόσο υπερήφανοι είμαστε για τους πρωτοπόρους Προγόνους μας, εμπνευστές της Δημοκρατίας! Ποιο είναι το δικό μας πρώτιστο καθήκον!! Το μπορούμε άραγε!!!!

Ισχύει η ρήση του Τσώρτσιλ: «Η δημοκρατία είναι το χειρότερο πολίτευμα, αν εξαιρέσουμε όλες τις άλλες μορφές πολιτεύματος που έχουν ήδη δοκιμασθεί»!!! (1947)

Εδώ είναι η κρίσιμη (χρυσή) λειτουργία ενός αυθεντικού δημοκρατικού δημιουργικού διαλόγου μεταξύ πολιτών με προσωπικότητα και αίσθημα ευθύνης. Όχι μόνον αντιπαλότητες και έριδες, αλλά πράξεις με ηθική συνείδηση για το γενικό Καλό με το οποίο πραγματώνεται και το προσωπικό μας με δίκαιη απονομή. **Δύσκολο επίτευγμα, αλλά κατορθωτό και προπαντός ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ.**

Δημήτρης Μπάκας
25 Απρ. 2025

